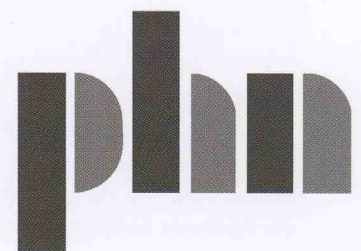

De bos- en houtsector zorgt voor biomassa

Deze brochure geeft aan hoe de Nederlandse bos- en houtsector, verenigd in het Platform Hout Nederland, aankijkt tegen de toekomstige vraag naar biomassa voor duurzame energie. Dit PHN-standpunt is vooral bedoeld voor politici en beleidsmakers. Er zullen de komende decennia zeer grote hoeveelheden biomassa nodig zijn, waarbij hout een grote rol zal spelen.

- In 2005 wordt er 2,2 miljoen ton droge stof aan biomassa ingezet voor duurzame energie (40% daarvan is hout); in 2020 zal dit 8 miljoen ton zijn; en in 2040 ruim 20 miljoen ton.
- Het aanbod van biomassa uit binnenlandse bronnen is beperkt tot circa 1 miljoen ton droge stof. Het overgrote deel zal dus moeten worden geïmporteerd.
- De Nederlandse houthandel is bij uitstek in staat om de import van houtige biomassa te regelen, maar het zal geen eenvoudige opgave zijn.
- Platform Hout Nederland (PHN) maakt zich sterk voor een *level playing field* op de markt voor verwerkers van de grondstof hout, die ingezet kan worden in zowel de gangbare houtverwerkende industrie (zagerijen, papier- en plaatmaterialenindustrie) als in nieuwe toepassingen (duurzame energie).
- PHN wil voorkomen dat Europese en Nationale subsidies ongelijke concurrentie veroorzaken bij het verwerven van de grondstof hout.
- PHN is een voorstander van cascadering en zuinig omgaan met de grondstof hout.
- Om na te gaan welk aandeel hout zou kunnen hebben in de voorspelde behoefte aan biomassa, zal PHN een studie laten verrichten naar de Europese beschikbaarheid van houtige biomassa.

Platform Hout in Nederland

Overheidsbeleid

De vraag naar biomassa wordt vooral ingegeven door de ambities van de Nederlandse overheid: zij stelt zich ten doel om in 2020 tien procent van het totale energieverbruik uit duurzame bronnen te realiseren, waarbij minstens een derde deel uit biomassa zal moeten komen. Daarvoor is ongeveer acht miljoen ton droge stof nodig. Als deze biomassavraag geheel met hout zou worden ingevuld, gaat het om een jaarlijkse hoeveelheid van 15 miljoen m³ (vers) hout. Dat is net zoveel als het totale, huidige houtverbruik van de Nederlandse samenleving. Echter, op dit moment worden vooral veel residuen uit de landbouw en de voedings- en genotmiddelenindustrie als biomassa ingezet, en dus niet alleen hout. Hout maakt nu 40% uit, waarvan de helft uit import en de helft uit bos, houtverwerkende industrie en bouw- en sloopafval. Ten opzichte van 2005 zal de markt voor biomassa in 2020 verviervoudigen en in 2040 zal ruim 20 miljoen ton droge stof aan biomassa nodig zijn om de Nederlandse vraag te dekken¹. Het is belangrijk om vast stellen welk aandeel hout daarin kan hebben en wat dat betekent voor het Nederlandse bos, onze handel en economie.

“Invulling van deze biomassavraag levert een grote bijdrage aan een duurzame ontwikkeling op ecologisch, economisch en sociaal vlak, waarbij er voor Nederland met name mogelijkheden liggen in de handel, logistiek en distributie”, aldus het ministerie van Economische Zaken².

Vergroting marktvolume

In het Nederlandse bos wordt jaarlijks ongeveer een miljoen m³ rondhout geoogst die door diverse industrieën wordt verwerkt, maar de Nederlandse samenleving verbruikt in totaal 14,3 miljoen m³ rondhout equivalenten³. De helft daarvan is papier en karton, 30% gezaagd hout, 15% platen en 5% overige houtproducten. Om in 2020 in aanvulling op ons reguliere houtverbruik ook nog eens 15 miljoen m³ biomassa extra in te kunnen zetten voor duurzame energie, zal dat voor het grootste deel uit het buitenland moeten komen. Dit zal geen eenvoudige opgave zijn. Weliswaar komt uit het natuurbeheer en bij de waterschappen ook veel biomassa vrij en zijn er koppelingen te maken met andere bronnen van biomassa, bijvoorbeeld uit onderhoud van landschapselementen en residuen uit de landbouw, maar de totale biomassaproductie in eigen land is beperkt. Uit het bos in Noord en West Europa is op dit moment naar inschatting van de houthandel hoogstens 2 miljoen m³ energiehout direct te contracteren. De meeste biomassa

zal, waar het hout betreft, dus niet uit het noordwest Europese bos komen maar van veel verder weg. Wereldwijd zijn er weliswaar voldoende houtresiduen beschikbaar, bijvoorbeeld in de vorm van zaagsel pellets, maar daar hangt een behoorlijk prijskaartje aan en de import vergt zeetransport over grote afstanden. De Nederlandse houthandel heeft veel inzicht en de ervaring in de internationale houtmarkt en kan als geen ander de praktische knelpunten oplossen om zulke grote handelsstromen opgang te brengen.

Duurzaamheid gewaarborgd

Bij de grootschalige inzet van biomassa voor energie, transport en biochemie moeten strikte randvoorwaarden worden gesteld aan de duurzaamheid. Die randvoorwaarden dienen gebaseerd te zijn op goed onderbouwde en breed gedragen normen over wat onder duurzame biomassa verstaan wordt. De bos- en houtsector loopt voorop met het certificeren van duurzaam bosbeheer en de bijbehorende handelsketen (chain-of-custody). Wereldwijd is inmiddels ruim 200 miljoen ha bos gecertificeerd. De Nederlandse overheid streeft naar de import van zo veel mogelijk duurzaam geproduceerd, maar minimaal legaal hout. Voor de diverse stromen biomassa bestaat nog geen beoordelingsrichtlijn om de duurzaamheid van productie en handelsketen te kunnen waarborgen. Echter, voor hout is dit al wel goed aan te tonen⁴. Daarnaast is de houtsector gewend om zorgvuldig met haar grondstoffen om te gaan en via certificering garanties in te bouwen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Ook op dit punt heeft de Nederlandse bos- en houtsector een sterke troef in handen om aantoonbaar duurzame biomassa te kunnen leveren.

Level playing field

Eerlijke concurrentie en transparantie in de markt zijn voorwaarden om het gebruik van biomassa voor energie in goede banen te leiden. Platform Hout Nederland maakt zich sterk voor een *level playing field* wanneer Europese en Nationale subsidies voor de inzet van biomassa worden toegepast, om te voorkomen dat de houtverwerkende industrie (met name de spaanplaat- en papierindustrie) door oneerlijke concurrentie haar toegang tot de grondstof, en daarmee haar concurrentiepositie op de wereldmarkt, verliest. Wanneer subsidies op Europees en nationaal niveau zo worden ingericht dat daardoor geen marktverstoring optreedt, kan de bio-energiemarkt een nuttig extra afzetkanaal vormen voor de houtsector. Binnen de Nederlandse bos- en houtsector vinden al diverse activiteiten op het vlak van de inzameling en

verwerking van rondhout en reststoffen voor bio-energie plaats, maar er valt nog winst te behalen door een stuk optimalisatie, schaalvergroting en concentratie van houtverwerkende bedrijven. Dit maakt het aangaan van strategische allianties met partijen breder in de keten noodzakelijk.

Energiehout uit het Nederlandse bos

In Nederland blijft de houtoogst ver achter bij de jaarlijkse aanwas: slechts 55% van de bijgroei in het bosareaal waarin hout geoogst mag worden (het zg. multifunctionele bos), wordt daadwerkelijk geoogst. Verhoging van de houtoogst biedt een geweldig potentieel, zonder dat daardoor de duurzaamheid van het bosbeheer in gevaar komt. Als het houtoogstpercentage van 55 naar 80% wordt gebracht, levert dat jaarlijks bijna 400.000 m³ extra hout op, waarvan een groot deel voor energietoepassingen beschikbaar kan komen, mist energiebedrijven bereid zijn daarvoor een marktconforme prijs te betalen.

Elke geoogste boom levert diverse sortimenten, waaronder energiehout. Tot voor kort was er voor dit energiehout, dat 15% van het totale houtoogstvolume uitmaakt, geen afzet en bleef het meestal in het bos achter. Door nieuwe ontwikkelingen binnen de bos- en houtsector kan de oogst en verwerking van energiehout integraal worden meegenomen met de gangbare sortimenten, waardoor er meer energiehout op de markt kan komen, terwijl bestaande toepassingen niet worden verdrongen. Echter, dit veronderstelt tevens een mentaliteitsverandering bij de Nederlandse bouseigenaren.

De afnemers van biomassa stellen hoge eisen ten aanzien van de zuiverheid en constante kwaliteit van de grondstof, en aan de betrouwbaarheid en continuïteit van levering. Maatschappelijk is daarbij van belang dat de houtige biomassa aantoonbaar duurzaam is

geproduceerd en de oogst geen nadelige gevolgen heeft voor de biodiversiteit. De technologie om takken, toppen en dun hout machinaal te oogsten is weliswaar beschikbaar, maar de schaalgrootte waarop dit economisch uitkan, sluit niet aan bij het overwegend kleinschalige bosbeheer in Nederland. Om het energiehoutpotentieel uit het Nederlandse bos te halen, zal, rekening houdend met economische randvoorwaarden, aangepaste technologie ontwikkeld moeten worden en moet er een stuk schaalvergroting tot stand komen, bijvoorbeeld via het aanbieden van betere dienstverlening aan bouseigenaren (*full service* contracten). Voorlichting aan de bouseigenaren kan eraan bijdragen dat hun bereidheid toeneemt om meer (energie)hout te oogsten.

Clustering

De houtverwerkende industrie in Nederland produceert jaarlijks ongeveer een miljoen m³ aan houtresiduen, zoals zaagsel, krullen en afkortdelen, die in steeds grotere mate worden hergebruikt en ingezet als biomassa voor energie. De sector vindt dat hout en houtresten moeten worden gebruikt op een wijze die zoveel mogelijk toegevoegde waarde levert aan de maatschappij, in de zin van milieu, werkgelegenheid en waardetoevoeging. Dat betekent bijvoorbeeld dat schoon resthout beter kan worden ingezet in de plaatmaterialen- of papierindustrie in plaats van het meteen te verbranden in energiecentrales. Energieterugwinning kan dan plaatsvinden uit het slib dat vrijkomt bij de papierproductie.

Zorgvuldig omgaan met grondstoffen en restproducten hoort bij maatschappelijk verantwoord ondernemen, maar uiteindelijk bepaalt de markt welke toepassingen het meest gewenst zijn. Voor biomassa wordt de markt steeds meer internationaal: in eerste instantie Europees maar uiteindelijk mondiaal. Bij de Europese pulp en papierindustrie bestaat al 50% van haar primaire energieconsumptie voor de gecombineerde opwekking van proceswarmte en stroom uit reststoffen zoals *black liquor* en schors⁵.

Naast warmteopwekking op het eigen bedrijventerrein, is de afzet van het industriële resthout in kleinschalige bio-WKK-installaties (warmtekrachtkoppeling) ook een optie (zie kader). Regionale verwerking van resthout, afvalhout en boshout kan een wezenlijke besparing te weeg brengen op het transport, wat belangrijke milieuvoordelen heeft. Op den duur lijkt een concentratie van industrieën die van dezelfde grondstof afhankelijk zijn, onvermijdelijk. Koppelingen tussen bedrijven bieden dan grote voordelen. In feite is dit in Noord en West Europa al volop aan de gang.

Kleinschalige bioWKK-installatie in Goor

Als leverancier van biobrandstof is de firma Bruins & Kwast nauw betrokken bij de verwerking van takhout tot houtchips op een geavanceerde groenafvalverwerkingslocatie in Goor (Groen Recycling Twente). Deze chips vinden hun weg naar andere bestemmingen. Daarnaast is in samenwerking met Cogas Energie onlangs de bouw van een eigen bio-WKK-installatie van start gegaan, waarin 17.000 ton resthout zal worden verbrand. De centrale zal jaarlijks 15 miljoen kWh elektriciteit en 33.000 GJ warmte leveren. Op die manier wordt het afvalvolume gereduceerd, het milieu ontzien en bespaard op het verbruik van fossiele brandstoffen.

Nieuwe bosaanleg

De komende decennia zal de behoefte aan hernieuwbare brandstoffen, als alternatief voor fossiele brandstoffen, steeds groter worden. Onze biomassavoorziening zal voor een belangrijk deel uit het buitenland (moeten) komen, maar dat onthefft ons niet van de verantwoordelijkheid om een deel uit eigen bossen te halen. Het Nederlandse bos moet qua variatie en productiemogelijkheden minimaal op hetzelfde niveau blijven om haar rol als leverancier van biomassa, in combinatie met andere producten en diensten op een duurzame wijze te kunnen vervullen. Een deel van de oplossing ligt in het versneld aanleggen van nieuw (productie)bos. Bosaanleg kan tevens helpen om de gevolgen van klimaatverandering in het ruimtelijk beleid aan te pakken. Het maatschappelijk draagvlak voor nieuwe, multifunctionele bosaanleg is bijzonder groot, maar helaas is het beschikbare budget omgekeerd evenredig klein. De noodzaak van houtproductie in nieuw en bestaand bos is evident, maar PHN constateert al langer een sterk verminderde aandacht bij politici en beleidsmakers voor de productie en oogst van hout, met als gevolg een dalend oogstvolume.⁶

Strategische studie

De bos- en houtsector wil een strategische studie (laten) verrichten naar het aandeel dat hout in de biomassavraag tot 2020 zal kunnen hebben. Deze studie moet de autonome ontwikkeling schetsen en de consequenties daarvan met verschillende scenario's in beeld brengen, er vanuit gaande dat biomassa een Europese markt heeft, zowel voor de aan te leveren houtige biomassa als voor de af te nemen duurzame energie. Hieruit kan bijvoorbeeld het bosareaal dat nodig is (ecologische voetstap), worden afgeleid, met een realistische verdeling tussen binnen- en buitenlandse bronnen. Vanwege de beperking van transportafstanden zouden in eerste instantie de regionale (Europese) productie- en logistieke mogelijkheden in kaart moeten worden gebracht. PHN onderzoekt momenteel de mogelijkheid om samen met de overheid en andere marktpartijen een dergelijke studie te financieren.

Monitoring

De houtsector ziet de zich ontwikkelende biomassamarkt als een geweldige kans. Naast het uitvoeren van een strategische studie naar de toekomstige inzet van houtige biomassa is het Platform Hout Nederland van plan om jaarlijks de nieuwe ontwikkelingen en projecten binnen de sector op het gebied van productie, handel, logistiek en distributie van biomassa te monitoren. Daarmee wil PHN bijdragen aan de openheid en transparantie van de biomassamarkt.

Wat is het PHN?

Het Platform Hout Nederland is een coalitie van marktpartijen uit de bos- en houtsector die hun gezamenlijke belangen behartigen, beleidsondersteuning geven en visies ontwikkelen over de positie van de Nederlandse houtverwerkende industrie en de Nederlandse houtvoorziening. In het platform zitten vertegenwoordigers van de Vereniging Van Nederlandse Houtondernemingen, Koninklijke Vereniging van Nederlandse Papier- en kartonfabrieken, Staatsbosbeheer, Algemene Vereniging Inlands Hout, Grontmij, Energie-Ned, Emballage- en Palletindustrie Vereniging en de Federatie Particulier Grondbezit.

¹ De Nederlandse overheid heeft in de Transitie Biomassa voor 2040 immers de ambitie uitgesproken dat 30% van ons totale energieverbruik uit bio-energie moet komen en streeft naar een aandeel van op biomassa gebaseerde producten en chemie van minstens 20%. Hout zal daarin een belangrijk aandeel hebben.

² Biomassa 2040. De groene motor voor kenniseconomie en duurzaamheid: een visie. Ministerie van Economische Zaken, Den Haag 2003.

³ Rondhout equivalenten is de hoeveelheid rondhout die nodig is om een bepaald product te maken (uitgedrukt in m³).

⁴ De "Beoordelingsrichtlijn Duurzaam geproduceerd hout" kan misschien als kader dienen, zodra deze officieel is vastgesteld, wat mogelijk eind 2005 het geval zal zijn.

⁵ Declaration of intent on Renewable Energy Sources by de Confederation of European Paper Industries, december 2003, Brussels, Belgium. *Black liquor* komt vrij als restproduct bij het maken van chemische pulp. Nederland heeft zelf geen chemische pulpindustrie.

⁶ Visie op de houtproductie. Rapport Platform Hout Nederland in samenwerking met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.